

Лекція 3. Венчурний капітал в інноваційній діяльності підприємства

3.1. Сутність венчурного капіталу.

3.2. Джерела венчурного інвестування.

Рекомендована література: [36; 66; 76].

3.1. Сутність венчурного капіталу

Інноваційні розробки здійснюють суттєвий вплив на ефективність діяльності як окремого підприємства так і економіки в цілому. Створення та впровадження інновацій сприяє виведенню економіки України на новий рівень світової конкурентоспроможності. Для успішної реалізації інноваційних розробок доцільно залучати різноманітні джерела фінансування. Одним з таких джерел фінансування є капітал венчурних фондів та компаній. Венчурний капітал є джерелом інвестування на довгострокову перспективу (3, 5, 7 років) у сфері з підвищеним ступенем ризику та невизначеності, у новий бізнес або сферу діяльності, що розширюється без жодних гарантій, застави чи фінансового забезпечення. Венчурний капітал вкладається в підприємства, що мають значний інноваційний потенціал у сфері розробок та фірми, що постійно завойовують нові ринки. Внаслідок недостатнього фінансування за рахунок власних джерел та неможливості одержання кредитних фінансових ресурсів такі фірми використовують залучені кошти. Ретроспективний аналіз досліджень вітчизняних науковців дає змогу стверджувати, що венчурний капітал має стати одним з основних джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств.

Дослідивши сучасний стан розвитку використання венчурного капіталу на вітчизняних підприємствах доцільно зазначити наступні особливості його функціонування:

- неперервний зв'язок з інноваційною і науково-технічною діяльністю, де результати інновацій мають великий попит серед споживачів на ринку і потенційно зможуть принести надвисокі прибутки в короткотривалій період часу;

- ризикованість, тобто готовність до ризику, що зумовлений турбулентністю та невизначеністю ситуації на ринку щодо затребуваності в майбутньому товарі; об'єктом капіталовкладень є ризиковані венчурні проекти;

- органічний зв'язок з людським ресурсом, що об'єднує в собі можливості фінансового капіталу й інтелектуального ресурсу: рух венчурного капіталу супроводжується особливою організацією, плануванням, контролем, управлінням, інформаційним забезпеченням;

- поетапне фінансування нововведень, що дозволяє інвесторам знизити ступінь ризику шляхом розподілу витрат на різних етапах освоєння інновацій: реалізується гнучкий механізм узгодження інтересів інвесторів і менеджерів залежно від етапу розвитку.

Вкладення венчурного капіталу в інновації зумовлене бажанням отримати надприбутки, швидко створити нові ринки збуту, тому тут доцільно здійснювати постійний контроль за впровадженням у життя інноваційних розробок та оцінку світових тенденцій розвитку техніки та технологій.

Для венчурних підприємств, що займаються реалізацією інноваційних продуктів з використанням венчурного капіталу пропонуються такі напрями зниження ризиків:

- розроблення маркетингової стратегії завоювання ринків збуту інноваційного продукту;

- зменшення часового періоду входження в ринки;
- зниження непродуктивних витрат на виготовлення інноваційних продуктів та цін на їх реалізацію;
- забезпечення мережі швидкого розповсюдження інновацій.

Розвиток венчурного бізнесу можливий за умови активної підтримки з боку держави шляхом надання пільг та створення належної законодавчої бази, оскільки вигоди, які отримує суспільство від підтримки венчурного капіталу, не обмежуються лише надприбутками венчурних інвесторів, а й сприяють освоєнню нових провідних науково-технічних розробок для створення конкурентоспроможних високотехнологічних продуктів і технологій, створення нових робочих місць, що в свою чергу скорочує рівень безробіття та підвищує рівень добробуту в суспільстві.

3.2. Джерела венчурного інвестування

Венчурне фінансування здійснюється по-різному залежно від існуючого законодавства та принципів фінансування в країні. Найбільш типовим є фінансування у 2 етапи:

1) Акумуляція засобів з різноманітних джерел корпорацій, пенсійних фондів, страхових компаній, приватних іноземних інвесторів, банків та формування фондів венчурного капіталу (джерела венчурного інвестування зображено на рис. 1.7.

2) Розподіл коштів фонду серед відібраних після експертизи проєктів, що в свою чергу знижує ризик втрати коштів венчурного капіталу.

Як правило, існує ряд умов венчурного фінансування:

- підприємство, що отримує кошти венчурного фонду, має бути акціонерним або в ході інвестування стати акціонерним, однак не повинно бути державним, командитним, індивідуальним чи кооперативним;
- венчурне підприємство має забезпечити зростання капіталу на 30-50% (за 5 років сподівання отримати максимальний прибуток);
- необхідний механізм продажу акцій.

Вкладаючи кошти у венчурні фонди інвестори висувають наступні вимоги:

- 1) венчурний капітал надається на певний термін;
- 2) венчурний капіталіст в процесі відбору ризикових проєктів мож витратити лише певну суму від розміру венчурного фонду;
- 3) у разі продажу акцій венчурних компаній венчурний капіталіст отримує частину венчурної суми;
- 4) через певний проміжок часу інвестори отримують різницю в цінах акцій на момент їх придбання і момент продажу, враховуючи щорічні витрати на управління венчурним фондом і премії венчурному капіталісту.

Ретроспективний аналіз Європейського досвіду серед джерел фінансування венчурного капіталу велика питма вага належить саме банкам. Зокрема, для Великобританії величина венчурного капіталу як частки венчурних фондів становить 18,7%, в Голандії – 29,17%.

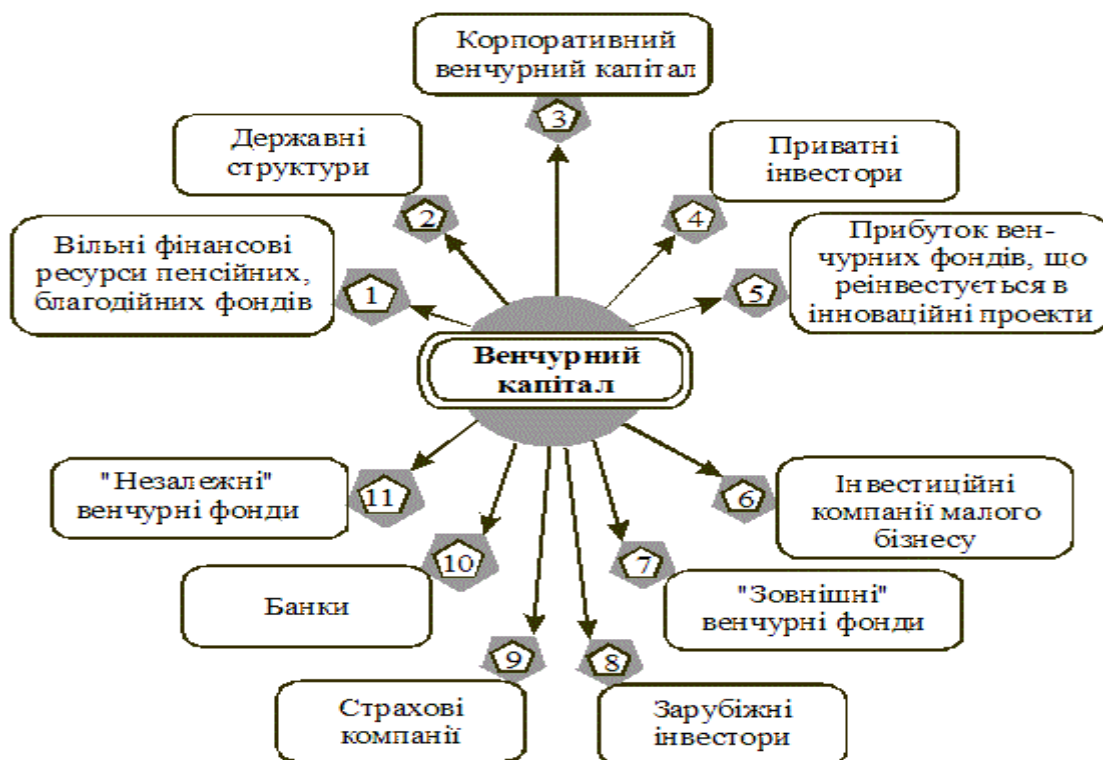

Рис. 1.7. Джерела венчурного інвестування

Особливістю даних фондів є те, що вони не мають ніяких пільг і їм складно конкурувати з незалежними фондами венчурного капіталу. В структурі великих інвестиційних банків створюються спеціалізовані венчурні підрозділи для диверсифікації портфеля послуг і розширення бази клієнтів. Джерела фінансування венчурного капіталу в Європі наведено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Джерела фінансування венчурного капіталу Європі

Джерела фінансування	Питома вага, %	
	Голандія	Великобританія
Банки	29,17	18,7
Пенсійні фонди	9,53	29,52
Страхові компанії	23,51	13,16
Академічні інститути	0	0,33
Корпоративні інвестори	1	13,78
Приватні інвестори	0	3,19
Державні структури	0	1,18
Прибуток венчурних фондів, який реінвестується в нові проекти	35,71	12,43
Інші джерела	1,07	7,72

Як видно з таблиці найбільша питома вага джерел фінансування венчурного капіталу Голандії припадає на прибуток венчурних фондів, яи реінвестується в нові проекти, а відсутнє фінансування академічних інститутів, приватних інвесторів та державних структур. Найбільша питома вага джерел фінансування венчурного капіталу Великобританії припадає на пенсійні фонди, а найменша – академічні інститути.

Венчурне фінансування передбачає застосування різних механізмів фінансування на різних етапах інноваційного процесу. Це дає змогу максимально задовольняти потреби у фінансових засобах, а також ефективно поєднувати інтереси власників капіталу і малого бізнесу.

Венчурні фонди беруть участь у фінансуванні фірм на різних етапах життєвого циклу нововведення. Але у кожного типу фондів існує певна специфіка, що знаходить відображення в розподілі коштів на цих етапах. Участь фондів венчурного капіталу на різних етапах фінансування життєвого циклу нововведення зображено в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Участь фондів венчурного капіталу на різних етапах фінансування життєвого циклу нововведення

Назва етапів фінансування	Види фондів		
	Інвестиційні компанії малого бізнесу, %	«Незалежні» венчурні фонди, %	Венчурні фонди корпорацій, %
Достартове фінансування	5,1	11,9	16,9
Стартове фінансування	22,9	32,9	28,0
Підготовчий етап	31,8	26,3	24,2
Основний етап	17,2	12,0	13,4
Звужене фінансування	15,9	13,2	15,3
Інші етапи	7,1	3,7	2,2
Всього	100	100	100

Як видно з таблиці, інвестиційні компанії малого бізнесу не вкладають багато коштів на достартове фінансування, зважаючи на високий ступінь ризику. На відміну від інвестиційних компаній, венчурні фонди корпорацій значне фінансування здійснюють на цьому етапі, оскільки це необхідно для створення і розвитку внутрішніх венчурів. На думку зарубіжних вчених основна частина капіталу итрачається на стартове і розширене фінансування, тобто інвестиційні компанії малого бізнесу витрачають на ці етапи 71,9%, «незалежні» венчурні фонди – 71,2%, а венчурні фонди корпорацій – 69,6% своїх івнансових засобів. Це пов'язано з тим, що найбільш капіталомістка стадія технологічного циклу нововведення – «виникнення і зростання».

Дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених свідчить, що не всі інноваційні ідеї втілюються в життя, а тим більше далеко не всі досягають завершення інвестиційним процесом.

В практиці існує багато різних форм фінансування інноваційних проектів. Найпростіша з них зводиться до безпосереднього перерахування коштів інвестором виконавцю інноваційного

проекту. Більш складні передбачають низку додаткових заходів щодо зниження ризику та розподілу можливих збитків між інвесторами.

Значну роль для зниження інноваційного ризику грає захист комерційної таємниці на підприємстві, тому що в деяких випадках технічна і комерційна інформація про розроблювальний на фірмі інноваційний проект може «підштовхнути» конкурентів до паралельних розробок.

Науковці в процесі дослідження фінансування інноваційної діяльності підприємств промислового сектору у 2016 р. зазначають, що близько 80% усіх залучених коштів складають власні кошти, враховуючи збиткову діяльність більшості підприємств, яких украй недостатньо.

Переважання внутрішніх джерел пояснюється обмеженням бюджетних ресурсів, нерозвиненістю фондового ринку, інноваційних фондів, венчурних компаній, обмеженими іноземними інвестиціями, дорогими кредитами.

Збільшення фінансових можливостей для здійснення інноваційної діяльності у промисловості можна досягти шляхом активних дій щодо використання залучених і комбінованих джерел інвестування.

Таким чином, у сфері інноваційної діяльності стоять першочергові завдання для української економіки: створення сприятливих умов для капіталовкладень в інноваційну сферу; підвищення інноваційного потенціалу регіонів шляхом активізації наявних ресурсів; збільшення обсягів використання технологічних трансфертів; розвиток венчурних механізмів освоєння нововведень.

Лекція 4. Ризики венчурної інноваційної діяльності

4.1. Класифікація ризиків венчурної інноваційної діяльності.

4.2. Управління ризиками у венчурному бізнесі.

Рекомендована література: [18; 30; 38; 41; 59; 60; 64; 79].

4.1. Класифікація ризиків венчурної інноваційної діяльності

Одним із важливих завдань венчурного підприємця є визначення рівня ризику та попередження венчурного інвестора про можливі об'єктивні негативні наслідки інвестування. Шляхом вимірювання, оцінювання та аналізування рівня ризику венчурного інвестування є можливим передбачити негативні наслідки реалізації проекту, сформуванати резерви страхування та спланувати запобіжні заходи щодо уникнення чи зменшення впливу ризику.

Венчурні ризики – це імовірності втрат, які можуть виникнути у процесі виробництва, розробки та впровадження інноваційної продукції (товарів, робіт, послуг), і не принесуть очікуваних ефектів через дію суб'єктивних, об'єктивних та суб'єктивно-об'єктивних чинників під час здійснення венчурної інноваційної діяльності.

Також, у сучасній науковій літературі існує визначення ризику венчурних проектів як суми недоодержання грошового потоку після реалізації венчурного проекту з урахуванням